

LJUDSKA PRAVA

10. decembar MEĐUNARODNI DAN LJUDSKIH PRAVA

utorak, 10. decembar 2019.

Foto: Jelena Diković

Jasna Dragović Soso
profesorka međunarodne
politike i istorije na Goldsmith
Univerzitetu u Londonu

**Domaće elite najviše
odgovorne za loše
stanje u regionu**

Brankica Janković
poverenica za zaštitu
ravnopravnosti

**A da
počnemo da
se slušamo?**

Simon Ilze / direktor Fondacije
Hajnrih Bel u Beogradu

**Srbija da sprovede
zakone i spreči
govor mržnje**

Milan Marinović
poverenik za
informacije od javnog
značaja i zaštitu
podataka o ličnosti

Budimo ljudi

PIŠU

Tanja **Ignjatović**, Goran
Miletić, Lepa **Mladenović**,
Boban **Stojanović**, Nataša
Govedarica, Vjera **Ruljić**

RAZGOVORI

Slavica **Vasić**, Boro
Kitanoski, Maja **Šenk**

DANAS ISTRAŽUJE

Koliko su predstavnici medija bezbedni u našoj zemlji?

NEREŽIMSKI NOVINARI NA UDARU VLASTI

RAZGOVOR

Jasna Dragović Soso, profesorka međunarodne politike i istorije na Goldsmith Univerzitetu u Londonu, za Danas

DOMAĆE ELITE NAJVIŠE ODGOVORNE ZA LOŠE STANJE U REGIONU

■ Ovdašnjim političkim akterima nije bilo u interesu da vode pravu politiku 'pomirenja', šta god tvrdili u kontaktima sa međunarodnom zajednicom i EU

LONDON // Međunarodna zajednica donekle snosi krivicu za loše stanje u regionu. Međutim, prvenstveno je krivica ipak na domaćim elitama. Međunarodna zajednica je samo doprinela da se stvari ne poboljšaju – bilo svojom politikom uslovljavanja saradnje sa Haškim tribunalom, čak i kad je to očigledno bilo riskantno za progresivnije političke snage u regionu – što je istovremeno bilo praćeno nedovoljnom podrškom doslednijom demokratizacijom zemalja regiona. Uglavnom, ispada da je cilj bio samo da se održi mir i 'stabilnost' u regionu bez obzira na to šta rade vlasti na domaćem političkom planu. Čini mi se da je tu bio više neki 'transakcioni' odnos prema regionu bez nekog dubljeg pokušaja da se situacija bitno promeni. Ali, opet, moram da naglasim da domaće političke elite snose glavnu odgovornost za takvo stanje stvari – ističe u razgovoru za Danas Jasna Dragović Soso, profesorka međunarodne politike i istorije na Goldsmith Univerzitetu u Londonu.

Iako je od ratova na prostoru bivše Jugoslavije prošlo više od 20 godina, region je očito daleko od pomirenja. Šta mislite zašto je to tako?

– Prvo treba postaviti pitanje šta je to pomirenje i kako se uopšte dolazi do nekakvog pomirenja među ljudima, narodima, državama. Ima puno različitih definicija šta pomirenje u stvari znači. Neki smatraju da je pomirenje jednostavno nedostatak rata, dok je druga krajnost da se pomirenje poistovećuje sa opraštanjem. U stručnoj literaturi pomirenje se često definiše kao stvaranje nekakvog opšte prihvaćenog narativa o prošlosti – tj. o tome šta se u stvari desilo i zbog čega – kao i prihvatanje neke političke odgovornosti za zločine i kršenja ljudskih prava koji su počinjeni. Takav narativ stvara bazu na kojoj se potom stvara nova sadašnjica, ne samo mirnog suživota nego i obnavljanja nekadašnjeg prijateljstva među

REKOM ZA KONSTRUKTIVNIJI JAVNI DIJALOG

Da li podržavate osnivanje REKOM-a?

– Mislim da bi REKOM – ako ikad vlade u regionu budu rešile da ga podrže – bio način da se u regionu pokrene konstruktivniji javni dijalog o ratovima iz devedesetih, i to na bazi činjenica koje bi takva međudržavna komisija ustanovila. Naravno, ne treba očekivati od REKOM-a saglasnost o nekoj sveobuhvatnoj 'istini', ali bi činjenice o žrtvama ratova mogle dati neki minimum saglasnosti na kojoj bi onda mogli da se grade neki novi, drugačiji pristupi prošlosti. Ako REKOM ikad bude osnovan, biće naročito važno da ličnosti koje vode taj proces budu ljudi od autoriteta koji će dati autentičnost činjenicama i dijalogu, koji bi se nadam se uspostavio. Nažalost, mislim da smo daleko od toga.

Ako ljudi žive u bedi i bez perspektive, teško možemo od njih očekivati da se bave prošlošću i raskrinkavaju nacionalističke narative: Jasna Dragović Soso

■ Žrtve ratova su bačene u senku, osim ako služe izvesnim političkim interesima

■ Ne može se reći da je Tribunal doprineo stvaranju nekakvog 'pomirenja' u regionu

ljudima i državama. U istoriji su takva pomirenja retka, i retke su situacije gde se prihvata jedan opšte priznati narativ o prošlosti. Tu se, recimo, često spominje uzor Nemačke posle Drugog svetskog rata. Međutim, ta vizija Nemačke je u stvari jedan aistorijski idealtip. Zaboravlja se da su u Nemačkoj uvek postojali različiti paralelni narativi o tome koliko je Nemačka u stvari kriva za rat i čije su bile najveće ljudske žrtve. Dominantni narativ u Nemačkoj u prvih 20 godina posle rata bio je narativ o progonjenim Nemcima sa Istoka i teroru Crvene armije nad nemačkim civilima i ratnim zarobljenicima. Takođe se zaboravlja da su 'nemačko-francusko pomirenje' i izgradnja Evropske zajednice počeli skoro 10 godina pre nego što je u drugoj polovini 1960-ih došlo do promene u dominantnom državnom narativu Zapadne Nemačke vezanom za dolaženje na vlast Socijaldemokrata Vilija Brandta i studentski pokret 1968. Pojednostavljeni primeri 'pomirenja' i 'čitanje istorije unazad' mi se ne čine kao konstruktivan metod razmatranja ovih pitanja pošto zanemaruju kompleksnost i istorijski kontekst u kojima se događaju društveni procesi i izgrađuju narativi o prošlosti. Istovremeno mora se reći, s druge strane, da na prostoru bivše Jugoslavije ne samo što nema nekakvog

■ Glavni problem mladih jeste što nemaju nikakvu perspektivu za budućnost u regionu

■ Ako REKOM bude osnovan, važno je da ličnosti koje ga vode budu od autoriteta

'pomirenja' nego nema ni bitnog početka nekog šireg procesa društvenog razmatranja bliske prošlosti – raspada Jugoslavije i ratova 1990-ih. O tome se razgovara u uskim krugovima istomišljenika, dok se na javnoj razini i dalje manipuliše činjenicama, negiraju se ili minimiziraju zločini svoje 'strane', dok se žrtve drugih ne uvažavaju i defakto zaboravljaju. Zbog čega je to tako? Iako je 'razmatranje prošlosti' jedan širi društveni proces, ne može se očekivati da takav proces iznikne spontano. To je ipak rad elita – naučnih i umetničkih, školstva, pravosuđa i medija, i ponajviše političkih elita. Na ovom prostoru su, nažalost, još uvek retke osobe koje ozbiljno shvataju neophodnost razmatranja te bliske prošlosti, a to je u svakom slučaju jedan težak i često mučan rad, koji je baziran istovremeno na prihvatanju i proučavanju činjenica, ali i na jednom osećaju naučne, umetničke ili političke odgovornosti i želje da se napravi nekakav pomak, da se gradi

bolja budućnost. Na ovim prostorima mislim da toga uglavnom nema, i mislim da je to u stvari jedan veliki poraz pogotovo političkih elita.

Ratni zločinci su postali heroji. Njihovi zločini se slave umesto osuđuju. Mnogi od njih su čak aktivni u politici. Žrtve su potpuno sklonjene u stranu, zar ne?

– Da, apsolutno. Žrtve ratova su bačene u senku, osim ako služe izvesnim političkim interesima. Istovremeno, ljudi koji su bili odgovorni pa i osuđeni za ratne zločine imaju pristup javnosti, viđeni su kao neki autoritet, a nekad se i slave kao heroji. Mislim da je to ilustracija jednog dominantnog političkog konteksta gde je to postalo normalno.

Kada smo kod žrtava, šta mislite o ulozi Haškog tribunala?

– Mislim da je Haški tribunal puno učinio za žrtve time što je uopšte stavio na sud neke počinioce zločina i obelodanio i dokazao njihovu krivicu. Da nije bilo Tribunala, verovatno se to ne bi desilo. Međutim, mora se primetiti da je Tribunal takođe razočarao mnogo žrtava, bilo time što je po svojoj prirodi selektivan u tome koji su se zločini procesuirali, bilo zbog toga što su kazne nedovoljne za počinioce zločina, bilo zato što su presude često zavisile od toga ko su sudije tako da se u nekim slučajevima dolazilo do vrlo problematičnih presuda. Treba takođe naglasiti da sudovi po prirodi nisu fokusirani na žrtve nego na optužene i da je najveći deo procesa posvećen tome da se dokaže krivica ili nevinost optuženog. Uloga žrtava u sudskim procesima je važna u smislu doprinošenja dokaza za krivicu optuženih i žrtve bivaju podvrgnute vrlo često teškom i mučnom ispitivanju branioca ili čak samog optuženog kad sam sebe brani.

Koliko su presude Tribunala uticale na odnose u regionu?

– Presude su uglavnom ili bile viđene kao potvrda sopstvenih dominantnih političkih narativa o ratu kad su išle u prilog takvim narativima, ili su bile odbačene kao primer neke međunarodne zavere protiv 'našeg' naroda ako nisu. U tom smislu, mislim da ne može da se kaže da je Tribunal doprineo stvaranju – bilo u društvima bilo na političkom nivou – nekakvog 'pomirenja' u regionu. Sigurno su bila prevelika očekivanja od Tribunala, mada je takođe tačno da je Tribunal imao isuviše svojih problema i mana. Ipak se mora reći da odnosi u regionu najviše zavise o pristupu prvenstveno domaćih političkih elita. A očigledno ovdašnjim političkim akterima nije bilo u interesu da vode pravu politiku 'pomirenja' ma šta god su oni o tome tvrdili u kontaktima sa međunarodnom zajednicom i EU.

Sistem mlade generacije na ovim prostorima uči lažima. Nacionalizam je sve jači i jači. Ko je kriv za to?

– Ima puno razloga za takvo stanje: situacija sa medijima, sa

obrazovanjem, sa nedostatkom pravih vrednosti u javnom životu, sa političkom manipulacijom narativima o prošlosti...

Međutim, čini mi se da je glavni problem kod mladih ipak taj da često nemaju

nikakvu perspektivu za budućnost u regionu. Problemi korupcije, nezaposlenosti, nepotizma i siromaštine sigurno nisu podloga za neko kritičko ili bilo kakvo razmišljanje o prošlosti, o ratovima, o nacionalizmu. Mene jako brine problem odliva mozgova iz regiona, pogotovo mladih sposobnih ljudi. Ako ljudi žive u bedi i bez perspektive, teško da možemo od njih očekivati da se bave prošlošću i raskrinkavaju nacionalističke narative.

Jelena Diković

Brankica Janković, poverenica
za zaštitu ravnopravnosti, za Danas

LIČNI STAV

A da počnemo da se slušamo?

Svake godine u ovo vreme kada se osvrnem na godinu za nama, zapitam se koliko smo uspešli u proteklih 365 dana da postanemo toleranтниji, da se oslobodimo stereotipa i suočimo sa predrasudama, koliko smo poštovali tuđa prava i na kraju koliko smo bili ljudi. Nažalost nedovoljno!

Znam da živimo u turbulentnom vremenu, da su problemi na svakom polju zaista veliki, što svakako nije nikakav naš ekskluzivitet, ali to nije niti sme biti alibi. Nije da nismo činili ništa, ali nismo uradili dovoljno, a morali smo i mogli više.

Pitam se kako smo došli do toga da svakodnevno imamo medijski prostor preplavljen pričama o surovom vršnjačkom, nasilju nad ženama ali i svakom drugom? Šta se to tačno desilo pa smo počeli da smatramo da je normalno da jedni druge vređamo, da uglas govorimo, da vičemo, pretimo, da se ne poštujemo? I nije to nešto što se desilo preko noći i samo u protekloj godini. Zar nije bilo logično da moderni trendovi, digitalno doba, doba interneta u virtualnom prostoru brišu sve granice i služe za razvoj, unapređenje i toleranciju? Bilo je logično, ali se desilo suprotno i sve to dovelo je do povećanja diskriminacije, isključivanja, podela i nerazumevanja.

Na društvenim mrežama i u virtualnom prostoru a potom i u tradicionalnim medijima mnogi su jedni drugima crtali mete, pretili, vređali i stvarali atmosferu straha, a među najugroženijima su novinari. Političari, ali i ostali akteri u javnom prostoru, nisu štedeli najružnije reči u ličnim diskvalifikacijama, omalovažavanjima, vređanjima, pretnjama. Od mizoginije do govora mržnje, imali smo ceo ar-

uvažavanja stavova i mišljenja. Onda, kada uspemo da čujemo jedni druge, kada to što čujemo ne dočekujemo neprijateljski, sa odbijanjem, nerazumevanjem i indignacijom, već iz te različitosti naučimo da širimo vidike, tada možemo reći da smo savladali važnu lekciju tolerancije. Za početak, mogli bi da se prisetimo reči našeg velikog pisca Borislava Pekića:

„Umetnost konverzacije, umetnost dijaloga, premda retorička po definiciji, upravo je suprotna retorici. Retorika ubeđuje, dijalog saznanje... dijalog na dobro izabranoj temi od opšteg interesa, koji učesnici posmatraju iz različitih uglova, ne služi da bi na njoj neko dokazao svoje pravo i svoju istinu, već upravo obrnuto, da bi ona bila načeta tuđim istinama, prestajući biti apsolutna i postala dublja... dobar dijalog ne propisuje istine, već ih traži, ne proklamuje istine, već ih ispituje. Dobar argument se u njemu ne prima kao uvreda, već kao pomoć raščišćavanju vlastitih pojmova... u dobrom dijalogu uvek je važnije šta ćete čuti nego šta kazati... dobar razgovor nije kao bilijar u kome se kugle sudaraju, da bi neoštećene otišle u svoje rupe i tako vam donele poene. On više liči na vežbu u mačevanju, u kome fingirani udarci donose iskustvo, odnosno saznanje, ne rizikujući povrede... dobar sagovornik uvek misli najpre na vas, pa onda na sebe. Svojim argumentima on inspiriše vaš um na nove perspektive, da vaše istine dobiju nove puteve... sagovornik se može i odreći svoje istine jer je upravo u tom odricanju snaga spoznaje i intelektualnog poštenja.“

U ostvarivanju ljudskih prava dijalog, tolerancija, razumevanje DA, ali ćutanje na negativne pojave NE. Nemamo pravo da ćutimo i zatvaramo oči pred takvim

Janković:
Šta se to tačno
desilo pa smo
počeli da
smatramo da je
normalno da
jedni druge
vređamo, da
pretimo, da se
ne poštujemo

Foto: Medija centar

senal verbalnog oružja iz koga se pucalo bez ikakvih ograničenja. Reč fašizam čuli smo toliko puta da je počela da gubi smisao, a podsetiću da je fašizam izazvao neke od najgorih strahota koje je je čovečanstvo preživelo, kao i da se njegove žrtve broje na milione.

Termin „dijalog“ koristili smo više nego ikad, a nikada se manje međusobno nismo slušali. Dijalog je bio samo sredstvo za postizanje privida, lažna želja za stvarnom komunikacijom ali lišena svojih suštinskih obeležja. Da bi razgovori doveli do cilja, neophodno je činiti kompromise, za šta je premalo spremnih. Dijalog u našem društvu zapravo je mnogo češće monolog pojedinaca okupljenih na jednom mestu, koji samo čekaju da ispričaju svoje. Niko nikog ne sluša! Problem u svemu tome je što jedno društvo ne može biti napredno bez međusobnog

stvarima. Nemamo pravo da se usuškamo u zonu komfora i gledamo „svoja posla“. Nemamo pravo da ne uložimo trud, svako prema svojim mogućnostima i reagujemo kada je reakcija neophodna. Bez namere da delim bilo kakve moralne pouke, niti da držim pridike i nekog vaspitavam i učim pristojnost, u ime institucije reagovala sam uvek, pa i po cenu zlonamernih kritika. Bavljenje zaštitom prava na ravnopravnost zahteva i nezavisnost i nepristrasnost i posvećenost.

Ljudska prava su univerzalna vrednost svakog društva, ali jednom osvojena ne znači i zauvek, naprotiv! U krhkim demokratijama, a sve ih je više, borba za ravnopravnost, ljudska prava i vladavinu prava zahteva upornost, veliki rad i veru da očuvamo ono što je pre samo 75 godina osvojeno uz mnogo izgubljenih života. Nema predaje!

LIČNI STAV

Simon Ilze, direktor Fondacije Hajnrih Bel u Beogradu, za Danas

SRBIJA DA SPROVEDE ZAKONE I SPREČI GOVOR MRŽNJE

Na međunarodni Dan ljudskih prava slavimo potpisivanje Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima 1948. u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija. Imajući u vidu užase Drugog svetskog rata i Holokausta, za koje je pre svega odgovorna fašistička Nemačka, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima predstavlja svetionik univerzalnosti i nedeljivosti ljudskih prava u svetu. Naravno da znamo da se realnost i prava sudaraju, ali za sve države Ujedinjenih nacija ipak to predstavlja

obavezujuću konvenciju, obećanje i stalno podsećanje da treba svaki put malo više da se približimo ispunjenju onoga što smo u deklaraciji potpisali, ne samo 10. decembra već svakog dana u godini.

U članu 19 Deklaracije o ljudskim pravima garantovano je pravo na slobodno mišljenje i

izražavanje kao i pravo na primanje informacija i ideja preko svih postojećih medija nezavisno od granica koje postoje, kako bismo bili u stanju da formiramo svoje mišljenje. Tu se radi o aktivnoj dimenziji (sloboda izražavanja mišljenja) i o pasivnoj dimenziji (slobodno traženje i primanje informacija). Međunarodno i evropsko pravo su upravo ta prava uzeli kao osnov i radili na njihovom daljem razvoju. Tako je 1953. doneta Evropska konvencija o ljudskim pravima (čl. 10), a 1976. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (čl. 20), u kojima su kodifikovana određena „prava i obaveze“ koja spadaju u prava na slobodu izražavanja mišljenja i u kojima je definisano pod kojim okolnostima je dozvoljeno ograničiti slobodu izražavanja mišljenja. Pri tome su najvažniji govor mržnje i podsticanje na nasilje i mržnju prema ljudima druge nacionalnosti, rase ili na verskoj osnovi. Ako su nekim izraženim mišljenjem povređena prava drugih (npr. pravo na život, na slobodu veroispovesti, na privatnost, itd.), onda je to zabranjeno, odnosno ne spada onda u pravo na slobodno izražavanje mišljenja.

U Nemačkoj se poslednjih nedelja odvija debata o slobodi mišljenja, koja me je začudila, imajući u vidu moju perspektivu iz Srbije. Po rezultatima ankete 78 odsto Nemaca ne usuđuje se više da slobodno izraze svoje mišljenje, navedeno je u važnim nedeljnicima i u političkim emisijama. U pozadini te debate, koju podstiču desničarske, delimično fašističke političke snage koje su okupljene u političkoj partiji Alternativa za Nemačku (AfD) i oko nje, često se može čuti stav da u Nemačkoj dominira „jezik kojim se zastupaju stavovi levičarskih snaga i ekoloških pokreta“ i da vlada „zabrana na mišljenje“. Očigledno se tu radi o pokušaju da se dovede do radikalizacije jezika sve dok se ne dođe do izražavanja neprijateljstva prema strancima, antisemitizma i istorijskog revizionizma. Sigurno je da su društva danas nesigurna – šta raditi sa mnogo anonimnih mišljenja punih mržnje koja se izražavaju na internetu?

Društva deluju polarizovano i rasprave su burne. Za mnoge se pobeđnički pohod liberalizma i globalizacije, kada se radi o jednakosti polova, prava LGBTQI populacije, kao i faktori nesigurnosti poput digitalizacije u svetu rada i klimatskih promena, dešavaju suviše brzo

i neki to ne mogu da prate. Ali Nemačka je, kao pravna država, na tu debatu reagovala suvereno: Predsednik Odbora za pravna pitanja u Bundestagu, iz redova AfD-a, smenjen je zbog antisemitskih i rasističkih tvitova i kancelarka je naglasila da u Nemačkoj postoji sloboda mišljenja, ali da i svako ko izrazi svoje mišljenje mora računati i na protivljenje. Granice slobode mišljenja počinju tamo gde se huška, gde se širi mržnja i gde se povređuje dostojanstvo drugih ljudi.

Foto: Stephan Röhl

Ilze:
RTS je
kontrolisan ili
zaplašen od
strane vlasti i
prećutkuje
sadržaje koji
su kritički
prema vlasti i
opozicionim
mišljenjima
ne daje
prostor da se
izraze

Diskusija o granicama slobode mišljenja kao i o pasivnoj dimenziji te slobode, slobodnom pristupu informacijama i idejama, dobra je za svaku demokratiju, pa i za Srbiju. Svakog dana se ovde u mnogobrojnoj žutoj štampi povređuje dostojanstvo ljudi, njihova reputacija i privatni život provlače se kroz blato, jer izražavaju opozicione stavove ili imaju kritičko mišljenje o Vladi ili o situaciji u zemlji. Često se podstiču stereotipi

puni mržnje, kao i mržnja prema Albancima, Hrvatima ili strancima iz zapadnih zemalja, često se poziva na nasilje. Nezavisne novinare i analitičare kao i predstavnike i predstavnice civilnog društva šef poslaničke grupe SNS naziva državnim neprijateljima i kaže da nisu patriote, što je u ovom kontekstu isto što i poziv na nasilje.

Zanimljivo je da oni koji su na taj način napadani često više meseci kasnije dobijaju na sudu u postupcima zbog klevete, ali tada je šteta već odavno učinjena. Ono što je Srbiji potrebno jeste proaktivno sprovođenje zakona u cilju sprečavanja govora mržnje, koji jasno ukazuju na to gde se nalazi granica između slobode izražavanja i govora mržnje. Pravo na slobodan pristup informacijama u Srbiji se takođe svakodnevno krši zbog toga što je javni servis RTS kontrolisan ili zaplašen od strane vlasti, te prećutkuje sadržaje koji su kritički prema vlasti i opozicionim mišljenjima ne daje prostor da se izraze. Ovde bi takođe bilo dobro da se dosledno primeni Međudržavni sporazum o radiodifuziji i EU bi trebalo na tome da insistira, jer medijska strategija neće imati uticaja na sistematsko kršenje zakona u ovoj oblasti.

LIČNI STAV

Goran Miletić / Beograd Prajd „EuroPride 2022“ šansa za sve građane Srbije

Foto: Mediја centar

Čak i najblazi izveštaji o stanju ljudskih prava sadrže ocenu da je LGBT+ zajednica (uz romsku) najdiskriminisana u Srbiji. Takođe, to je jedina zajednica kojoj se i dalje preti fizičkom eliminacijom zbog javnog ispoljavanja svog identiteta. Sa ovim se ne slaže većina građana Srbije koji veruju da pripadnici ove zajednice traže neka posebna i veća prava. Oni agresivniji poručuju da je bolje da ćutimo i sedimo kod kuće jer to „nije normalno“ i jer „narod to neće“. Jedan deo koji za sebe tvrdi da je dobronameran poručuje da će se sve rešiti edukacijom i da javno ispoljavanje seksualne orijentacije samo pogoršava stvari. To je stav čak 78 odsto građana Srbije.

U tako konzervativnom okruženju, LGBT+ aktivisti su održali nasilno prekinut Prajd 2001. i jednom godišnje organizuju Prajd od 2009. godine. U proteklih 11 godina smo imali četiri zabrane, jedan nasilan Prajd sa 6.000 huligana, jedan ponoćni Prajd, nekoliko paralelnih Prajdova, permanentno osporavanje od krajnje desnice do krajnje levice, predstavnike vlasti koji se često

Solun, Sarajevo, Podgorica, Skoplje, Priština i Novi Sad su učili iz naših iskustava i regionalna solidarnost se sve više pojačava. Nedelja Ponosa sada ima preko 70 događaja, uz teatarski, filmski i debatni program. Prajd info centar je otvoren svakog dana za LGBT+ zajednicu i građane, uz preko 20 događaja svakog meseca i uz potpunu vidljivost za svakog ko prolazi pored njega, pa i one koji bi ga napali. Organizacija „EuroPride 2022“ koju smo dobili u konkurenciji Barselone, Dablina i Lisabona je kruna svega. Čak 71 odsto prisutnih organizatora evropskih

Prajdova je glasalo za Beograd i to prvenstveno zbog solidarnosti, uverenja da će time pomoći da se stvari makar malo promene, ali i zbog naše upornosti svih ovih godina.

„EuroPride 2022“ neće doneti automatsku promenu u primeni zakona koji su relevantni za LGBT+ zajednicu. Međutim, u naredne tri godine evropska LGBT+ zajednica kao i svi oni koji

se bave ljudskim pravima mnogo će više pratiti sve ono što se događa u Srbiji, uključujući i uporno odbijanje vlasti da legalizuje istopolne zajednice, što je

Sa ovogodišnjeg Prajda: Beograd / Foto: Jelena Diković

trude da urade što manje, prostore u Beogradu koji su nam otkazivali u poslednjem trenutku, ali i neke divne ljude koji su uvek principijelno bili sa nama. Uz sve to, imamo (i dalje) LGBT+ zajednicu koja ima različit stav prema metodama rada, prioritetima, uz neizbežno „on me baš nervira“. Kontekst u kome svake godine organizujemo Prajd i ogroman broj događaja je neuporediv sa onim u kojem rade aktivisti na Zapadu.

Upkos svemu, Prajd je bio i ostao kl

Foto: EPA-EFE / Jens Schlueter

Koliko su predstavnici medija bezbedni u našoj zemlji?

NEREŽIMSKI NOVINARI NA UDARU VLASTI

BEOGRAD // U Srbiji imamo autoritarnu vlast kojoj demokratija nije ono čemu teži, a tamo gde se iza kulisa vlasti odigravaju kriminalne ili polukriminalne aktivnosti, kao što je to slučaj u našoj zemlji, novinari koji o tome progovore izloženi su velikom riziku, smatraju sagovornici Danasa Nedim Sejdinović iz Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) i Rade Veljanovski, profesor Fakulteta političkih nauka.

Već duži period u Srbiji su na udaru vlasti objektivni mediji. Među njima su dnevni list Danas, nedeljni NIN, televizija N1, portali KRIK, BIRN...

Sejdinović ističe da je bezbednost novinara trenutno ugrožena skoro svuda u svetu, a pogotovo u neuređenim, večno tranzicionim društvima kakva je Srbija.

Pogoršanje političkih i društvenih prilika se, po pravilu, prvo odražava na položaj medija i novinara. Tako smo, recimo, pravi, antidemokratski karakter naprednjačke vlasti mogli da prepoznamo upravo u njenom odnosu prema novinarima, medijima i medijskim slobodama, odmah po preuzimanju vlasti, u periodu kada je jedan deo građanskog društva još uvek verovao da su se nekađajni radikali zaista promenili. Tamo gde se iza kulisa vlasti odigravaju kriminalne ili polukriminalne aktivnosti, kao što je to slučaj u Srbiji, novinari koji o tome progovore izloženi su velikom riziku – ukazuje Sejdinović.

Kako dodaje, s obzirom na činjenicu da vlast u Srbiji ne podnosi ne samo to da bude uhvaćena u besomučnoj zloupotrebi javnih sredstava, nego je neprijatelj bilo kakvog drugačijeg, a pogotovo kritičkog mišljenja – bezbednost novinara je dodatno na udaru.

Može se reći da je izvršna vlast glavni generator atmosfere mržnje i nasilja u društvu, u kojem niko nije bezbedan, a pogotovo ne oni koje, kao što je to slučaj sa neregimskim novinarima, vlast i njena propagandna mašinerija proglašavaju za neprijatelje društva. Pošto je ogromna većina

medija u Srbiji u službi vlasti, takav je slučaj i sa novinarima ili „novinarima“. Ne može se reći da su ti mediji i novinari ugroženi, naprotiv oni su veoma često na različite načine povlašćeni. Zapravo je ugrožena ona manjina novinara i medija koji drže do svoje profesije i novinarskog kodeksa, a često njihovu bezbednost ugrožavaju i „kolege“ iz medija bliskih vlasti – naglašava Sejdinović.

Prema njegovom mišljenju, ne postoji politička volja da se slučajevi ugrožavanja bezbednosti novinara rešavaju.

Spomenuću samo moj slučaj, pošto sam u njega najbolje upućen – proteklih godina dobio sam stotine pretnji, od kojih su one najdrastičnije prijavljene tužilaštvu, a od svega toga samo su dva slučaja „rešena“, i to upotrebom načela oportuniteta, odnosno oni koji su mi uputili najstrašnije pretnje dobili su nalog da uplate neki novac u humanitarne svrhe ili da obavne nekoliko sati društveno korisnog rada.

Fotografije: Medija centar

Sejdinović:
Situacija u Srbiji će
se pogoršavati

Veljanovski:
Vlasti štiti sopstveni
status i položaj

Sa ovakvom neefikasnošću i sa ovako blagim kaznama, društvu je zapravo poslana poruka da je novinarima dozvoljeno pretiti i napadati – ističe Sejdinović.

Naš sagovornik smatra da će se politička i društvena situacija u Srbiji samo pogoršavati, i da će to za posledicu imati nove udare na medijske slobode, nezavisne medije i novinare, ali i na sve koje ova vlast doživljava kao svoje protivnike.

Ima u svemu ovome što se u poslednje vreme dešava i pozitivnih po-

maka: a to je pre svega intenziviranje kvaliteta, istraživačkog i analitičkog novinarstva koje je u proteklom periodu javnosti prezentovalo mnogobrojna značajna otkrića i afere u koje je vlast upetljena. Što više novinari budu obavljali posao u javnom interesu i bili ono što bi po definiciji trebalo da budu – kontrolori vlasti i političkih i društvenih procesa – to će udar na njih biti veći. Takođe, poznajući karakter vlasti, treba biti siguran da će ona, kada oseći da joj opada popularnost, biti veoma surova i još opasnija. Očekujem dakle jedan veoma težak period za novinare i medijske slobode – zaključuje Sejdinović.

Veljanovski ističe da je situacija sa medijima uopšte, pa i sa bezbednošću novinara jako loša, i možda na nižem stupnju u poslednjih 30-ak godina. U društvu ne postoji svest o tome da bezbednost novinara i njihov neometan rad nije nužan zbog samim novinara, nego zbog javnosti u celini. Dakle, novinari koji ne mogu bezbedno da rade svoj posao, ne mogu da donešu javnosti ono što u demokratskom društvu mora da se donese, a to je kiseonik demokratije – ukazuje Veljanovski.

Kako dodaje, reakcija nadležnih organa izostaje zbog toga što je u Srbiji na delu izražena sprega vlasti koja štiti sopstveni status i položaj, i nije spremna da dopusti da se kritički ispoljava mišljenje prema njoj.

A kritičko mišljenje obezbeđuju slobodni mediji i novinari. Mi imamo jednu autoritarnu vlast kojoj demokratija nije ono čemu teži – naglašava Veljanovski. Prema njegovom mišljenju, ovakva medijska slika nije održiva, „jer mi nismo najgora država da moramo da tolerišemo ovakvu autoritarnu vlast i nedostatak medijskih sloboda“. On očekuje da se strukovna udruženja, građani i civilni sektor, kao i razumne političke opcije koje teže prosperitetu i demokratiji, udruže u borbi za promenu stanja.

J. Diković

LIČNI STAV

Tanja Ignjatović / Autonomni ženski centar

Gde su danas prava žena u Srbiji

Na Međunarodni dan ljudskih prava vredni potvrditi da žene imaju ista prava kao i muškarci. Tako jednostavna, samorazumljiva tvrdnja, nije činjenica nigde na svetu, pa ni u Srbiji.

Ako prava stavimo u kontekst dostojanstvenog života (što je takođe osnovno pravo), uprkos samohvalama o ekonomskom progresu i „zlatnom dobu“, podaci govore da 7,2 odsto stanovnika ima potrošnju ispod linije apsolutnog siromaštva, a tek oko četiri odsto ostvaruje pravo na novčanu socijalnu pomoć. Svaki četvrti građanin je u riziku od siromaštva, a osećaj subjektivnog siromaštva dele čak dve trećine. Žene su ekonomski neaktivnije, manje zaposlene, prisutnije u neformalnom zapošljavanju, manje plaćene za isti rad, tri puta češće nego muškarci primaju minimalnu penziju. Položaj višestruko marginalizovanih žena – Romkinja, žena sa invaliditetom, seoskih, siromašnih, starijih, izbeglih i raseljenih, smeštenih u institucije, žrtava svih oblika rodnog nasilja, kao i brojnih drugih, izrazito je nepovoljan.

Deluje da je najlakše usvojiti dobre zakone, ali je u Srbiji i to „nemoguća misija“.

Izmene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije pokušane su bez javne rasprave. Izmena Zakona o rodnoj ravnopravnosti traje od 2016, a poslednji nacrt umanjuje neka već dostignuta prava. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom sadrži diskriminatorne odredbe, zbog čega su podnete dve inicijative za ocenu ustavnosti i zakonitosti. Na desetine strategija i akcionih planova imaju slabu realizaciju, a o njihovim stvarnim rezultatima uglavnom nema podataka.

Rasprostranjeni su stereotipi i predrasude prema ženama, od upotrebe jezika do državnih kampanja, poput „Dosta reči, nek zakmeči“ i „Rađaj, ne odgađaj“. Mediji su puni seksističkih i mizoginih izjava, koji dolaze i od visokih državnih funkcionera, fakultetskih profesora, verskih lidera i drugih javnih ličnosti, uz gotovo nikakve posledice.

Iako je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici doneo pozitivna rešenja i uslovio povećano prijavljivanje nasilja, obavezna procena bezbednosnih rizika nije smanjila broj žena koje su ubili njihovi partneri i članovi porodice. Zabrinjava to što je u svakom trećem slučaju ubistva nasilje prethodno bilo prijavljivano institucijama. Pogoršana je situacija u pogledu efikasne istrage, krivičnog gonjenja i kažnjavanja nasilja, jer se odbaci više od dve trećine prijava, a kazne su uglavnom uslovne, bez ikakvog nadzora.

Iako svaka žrtva ima pravo na dostupne i kvalitetne opšte usluge podrške – psihološku, pravnu, finansijsku, stanovanje, zapošljavanje, pomoć oko brige o deci – one su sasvim retke, niti znamo šta je sadržaj „individualnih planova zaštite i

podrške žrtvama“. Istovremeno, ne priznaje se doprinos i ne podržava rad specijalizovanih ženskih organizacija, što upečatljivo potvrđuje nezakonito uspostavljanje nacionalnog SOS telefona u ustanovi socijalne zaštite.

Nije izmenjena definicija krivičnog dela silovanja, koje postoji samo ako je izvršeno upotrebom sile ili pretnjom, dok se drugi oblici prisiljavanja na seksualni odnos smatraju nedozvoljenim polnim radnjama, za koje je propisana novčana kazna. Izrazito je mali broj prijava svih seksualnih delikata, a još manji broj osuda. I novo krivično delo seksualno uznemiravanje malo se prijavljuje i još manje kažnjava, iako istraživanje potvrđuje da predstavlja iskustvu svake druge žene u Srbiji. Tek usvojenom krivičnom delu proganjanje dodata je i reč „uporno“, što relativizira značenje i otežava dokazivanje.

Foto: Medija centar

Ignjatović:
Otvoreno je
neprijateljstvo
prema
braniteljicama
ljudskih prava

Nema zvanične statistike o rasprostranjenosti prostitucije, niti sistemskih mera zaštite žena u prostituciji od nasilja ili programa za izlazak i ostvarivanje alternativnih prihoda. Iako je kažnjivo i „korišćenje usluga“ prostitucije, pet puta je češće kažnjavano „odavanje“ prostituciji. U poslednjih deset godina Srbija je prvenstveno zemlja

porekla žrtava trgovine ljudima, koje su eksploatisane na njenoj teritoriji i u inostranstvu, a među decom žrtvama gotovo isključivo su devojčice.

Dosadašnji naponi da se teme rodne ravnopravnosti sistematski uvedu u školske programe bili su neuspešni, pretežno prisutni kroz izolovane aktivnosti i izbornu nastavu. Na taj način mladi ostaju uskraćeni za važne obrazovne sadržaje i materijale. Zbog toga su sve učestaliji izveštaji o nasilju u partnerskim vezama mladih. Ne smanjuje se ni broj porođaja devojaka od 16 i manje godina, koji je čak 26 puta veći u romskoj populaciji.

Svaka četvrta žena u Srbiji nikada nije koristila kontracepciju, a moderna kontracepcija nije dostupna na recept. Za to vreme Srpska pravoslavna crkva vodi kampanju za zabranu abortusa, nazivajući žene „čedomorkama“, a predsednik države se bavi dodatnim zahtevima za ograničavanje prava žena da donose odluke o rađanju.

Konačno, otvoreno je neprijateljstvo prema braniteljicama ljudskih prava, kojim se normalizuje okruženje u kom je moguće (i direktno) nasilje.

Zbog svega navedenog, Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena uputio je Srbiji 72 preporuke za 25 oblasti i tema na kojima treba da radi u naredne četiri godine.

RAZGOVOR

Boro Kitanoski iz Mirovne akcije u razgovoru za Danas

POLITIČKIM I BIZNIS ELITAMA
NE ODGOVARA POBOLJŠANJE ODNOSA

PRILEP, BEOGRAD // Naša društva bi trebalo da se sećaju i neprijatnih perioda svoje istorije, ali je važnije pitanje – na koji se način sećamo? Koga zamišljamo da bi posećivao memorijale u budućnosti, šta oni govore „nama“, a šta „drugima“? Bio sam na više mesta stradanja na prostorima bivše Jugoslavije, a nedavno sam se vratio sa Kosova. Nažalost, slična je situacija u celom regionu – memorijali se postavljaju najčešće u „svom“ etničkom dvorištu i govore samo o „našim“ žrtvama. To je pitanje toliko važno za budućnost i generacije koje će na tim prostorima prolaziti i učiti o prošlosti, da se mora celo društvo uključiti – ističe u razgovoru za Danas Boro Kitanoski iz Mirovne akcije na naše pitanje ima li potrebe za memorijalizacijom ratnih događaja.

Kako vidite Zapadni Balkan posle ratova iz devedesetih? Jesmo li bliže pomirenju ili novim sukobima?

– To je teško odgovoriti. Rekao bih, ni jedno ni drugo. Zsigurno nismo bliže ratovima. Mislim da su sukobi takvog karaktera iza nas, ali to samo po sebi ne znači da se približavamo pomirenju. Za početak, trebamo priznati i sebi i drugima da u smislu međusobnih odnosa mi ne živimo u miru, nego u nekoj vrsti primirja. I odatle krenuti ka izgradnji mira.

U tom smislu kakav bi odnos prema prošlosti trebalo da imaju bivše jugoslovenske republike, od političkih elita do civilnog društva? Svedoci smo kako svaka strana štiti svoje ratne zločince, a umanjuje žrtve drugih strana.

– Da, to se dešava zato što su

neprijateljstva još prisutna i aktivno se pothranjuju. Mislim da je mnogima jasno da bi odnos naših društava prema prošlosti trebao biti, pre svega, pošten – priznati i osuditi zločine i nepravde počinjene u „naše“ ime, odati priznanje stradanjima „drugih“, ponuditi multiperspektivan pristup u obrazovanju za sporna pitanja iz ratne prošlosti i polako krenuti u izgradnju poverenja. Mnogo se govorilo i pisalo u regionu o tome šta se sve treba

Kakav je odnos prema ratnim zločinima u Makedoniji? Većina Srba zapravo i ne zna ništa o tome.

– Haški sud je pokrenuo samo dva postupka za ratne zločine počinjene 2001. u Makedoniji. Jedan je završio zatvorskom presudom od 12 godina za Johana Tarčulovskog za zločin počinjen prema civilnom stanovništvu u selu Ljuboten. On je odležao osam godina, te se, naravno, vratio kao heroj i sada je poslanik u

DA SAČUVAMO SEĆANJE

Koliko je Mirovna akcija prikupila priča ljudi koji su preživeli rat?

– Makedonsko društvo je guralo pod tepih skoro celu istoriju ratnog sukoba od 2001. Mirovna akcija je 2009. započela proces prikupljanja životnih priča ljudi iz ratom pogođenih regiona, kao i serijom drugih inicijativa koje su imale za cilj da se o prošlosti sukoba, nepravdama i diskriminaciji počne pričati u javnosti, ali na jedan uvažavajući i konstruktivan način i da se tim putem prelaze etničke granice da bi se mogle čuti priče „drugih“. Sama kolekcija životnih priča se popunjavala različitim dinamikom prošlih godina, i do sada imamo preko 250 životnih priča. Suočeni i sa nedostatkom onlajn arhiva, prvenstveno medija iz 2001. (brisanje onlajn arhiva medija je još jedna ostavština od vremena Grueskog), Mirovna akcija je pokrenula i proces digitalizovanja i prikupljanje ostalih relevantnih dokumenata i izveštaja vezanih za 2001, te ćemo do kraja ove godine lansirati sajt na kome će svi ti materijali, uključujući i životne priče, biti dostupni svima. Da očuvamo sećanje i da tragamo za konstruktivnim načinima da ga koristimo, kako ne bi generisalo mržnju u budućnosti.

uraditi, a mislim da je i običnim ljudima poprilično jasno šta znači fer i iskren odnos prema drugima i da svi ljudi imaju sućut za tuđe stradanje i osnovan osećaj za pravdu. Pravo pitanje je zašto se to ne radi? A ne radi se zbog toga što s jedne strane postoje političke i biznis elite kojima ne odgovara poboljšanje odnosa. Ali isto tako, ne treba zanemariti i netrpeljivost ka drugima koja postoji u shvatanjima građana i nespremnost da kritički sagledamo „svoju“ stranu.

parlamentu. Druga četiri slučaja je koje je tadašnja vlada podnela Hagu su nakon nekoliko godina vraćena uz dogovor da se sude u Makedoniji. Nakon više godina nepostupanja i korišćenja tih predmeta (svi su bili za zločine počinjene od strane Narodne oslobodilačke vojske) za političko potkusurivanje u javnosti, postignut je partijski sporazum između tada vladajućih VMRO-DPMNE i DUI, te je 2011. u parlamentu izglasan zakon kojim se praktično odustaje od

Ne treba zanemariti i netrpeljivost ka drugima i nespremnosti da kritički sagledamo „svoju“ stranu: Boro Kitanoski

sudskog postupanja za moguće ratne zločine i te se ingerencije daju sudu u Hagu, koji se već spremio za zatvaranje. Takav apsurdni zakon kasnije je i overen od strane Ustavnog suda i tako su na dugi rok, ako ne i zauvek, zatvorena vrata da se pravda za žrtve ratnih zločina traži na sudu. Nažalost, to je bio manir u kome su se VMRO i DUI odnosili ka mnogim pitanjima i gradili dualni sistem u kojem je svako od njih najveći heroj u svom etničkom korpusu. Partijski dogovori su zamenjivali procedure pravne države. Ali, čini mi se da za čitaoce iz Srbije treba pojasniti da je vlada u Makedoniji još od 1991. imala i albansku partiju u svom sastavu i to skoro uvek onu najmoćniju, i to nije

bilo pitanje postizanja vladajuće većine, već nepisana praksa da tako treba. Mnoge su se stvari u međuetničkim odnosima menjale i za vreme široke mobilizacije protiv režima Gruevskog i nakon njegovog pada su napravljeni poslednji koraci za zaokruživanje izmena politika dogovorene Ohridskim sporazumom kojim se okončao rat 2001. Ovo, na sreću, više nije ista zemlja u smislu međuetničkih odnosa i pitanja etničke diskriminacije i znam da postoji korpus građana koji želi da gradi odnose na temeljima suradnje i ravnopravnosti.

Jelena Diković

Nikako
s kolicima
u kafić

piše

Lepa Mladenović
braniteljka ljudskih prava

Da li ste ikada krenuli sa prijateljicom koja koristi kolicima u kafić? Ako niste, jedan od razloga je što će vam ona reći da nema niti jednog kafića ili restorana u Beogradu koji je adaptiran za osobe koje koriste kolicima. Moja prijateljica sa kolicima ne može da uđe niti u jedan kafić, a pogotovu ako slučajno sedne u baštu, onda ne može da koristi njihov toalet. Dakle, u 21. veku u gradu u kome se „Beograd na vodi“ reklamira na evropskim sajtovim kako bi politička elita na vlasti pokazivala svoju autoritarnu moć, nema kafića ili restorana u kome nas dve možemo da popijemo kafu. To je svetska sramota.

Sve informacije koje možete naći na internetu nisu ispravne. One su deo raznih kapitalističkih

Foto: Phobay.com / Stevepb

■ Ova država i društvo nečinjenjem uporno šire
diskriminaciju nad ženama sa invaliditetom

kampanja kako bi se određeni restorani reklamirali na sve načine, pa i lažima. Ako pozovete neke od telefona sa sajta 'Restorani sa pristupom za invalidska kolicima' i pitate 'Da li je vaš restoran prilagođen osobama sa kolicima' nastaje tajac, jer obično osobe koje dižu telefon ne znaju šta to znači. U razgovoru dalje, kada kažete da je po-

trebno da je ulaz prilagođen kolicima i toalet isto tako, nastaju odgovori koji se smišljaju na licu mesta. Nema ništa. Luksuzno uređeni restorani u Beogradu nemaju toalete prilagođene kolicima. To je ljudska sramota.

U nedavnom intervjuu sa filološkinjom, narodnom poslanicom Ljupkom Mihajlovskom sa-

znajemo da ni zgrada Skupštine Srbije nije, za sve ove godine, adaptirana za korišćenje kolica. Pa onda vidimo fotografiju na kojima muškarci podižu kolicima uz stepenice, a žene u kolicima dišu duboko kako bi održale dostojanstvo u tim krajnje ponižavajućim scenama. Iako je Ljupka Mihajlovska već javno insistirala na tome da hoteli i banje u Srbiji isto tako nisu adaptirani za osobe sa kolicima. Iako je Ljupka Mihajlovska druga poslanica u skupštini koja koristi kolicima, iako je pre nje stručnjakinja za ovu temu Gordana Rajkov kao poslanica i jedna od pokretačica Centra za samostalni život invaliditeta počela pre četiri decenije da govori o diskriminaciji osoba sa invaliditetom na više načina, a jedan je i taj da vlasti apsolutno ne uzimaju u obzir potrebe građanki i građana koje zastupaju. To je državna sramota.

„16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ pokreće kampanje u celom svetu kako bi se još jednom, a to znači hiljaditi put, izgovorilo da patrijarhalno nasilje ponižava i eksploatiše žene. Činjenice su katastrofalne po svim kategorijama nasilja – svaka treća žena je morala da preživi teži oblik muškog nasilja, a žene sa invaliditetom u toj statistici su sa još većim brojem. I zato ih nigde na ulici ne vidimo, jer ova država i društvo nečinjenjem uporno šire diskriminaciju nad ženama sa invaliditetom. Mene je sramota. ▲

Nataša Govedarica /
direktorka forumZFD-a u Srbiji

SPOMENIK SREBRENICI, A U BEOGRADU

Zbog opšte obespravljenosti u Srbiji težak je zadatak da na Međunarodni dan ljudskih prava podijelim sa čitaocima Danasa lični stav. Baviti se u kratkom osvrtu pravom na istinu?! U stanju u kakvom ovo društvo jeste, možda je i apsurdno pisati o tome.

Uskoro će se navršiti devet godina otkako je ustanovljen Međunarodni dan prava na istinu o teškim kršenjima ljudskih prava, istovremeno i dan borbe za dostojanstvo žrtava. Skupština Ujedinjenih nacija odabrala je jedan dan u godini kao izraz pijeteta i empatije za žrtve, ali i kao priznanje boricima za ljudska prava. Srbiju, dokazano je to nebrojeno puta, to veoma malo zanima. I kao državu, ali i kao društvo.

Ban Ki Mun, generalni sekretar UN-a, pozvao je tom prilikom sve države članice da promovišu istinu, pravdu i reparacije za žrtve, da osiguraju da se sistematska kršenja ljudskih prava više ne ponavljaju i naglasio kako bismo svi zajedno trebalo da uradimo sve što je neophodno da zaštitimo ljudsko dostojanstvo. Od tada, svijet ovaj dan obilježava svakog 24. marta. Datum je odabran, jer je tog dana u El Salvadoru ubijen najglasniji kritičar vojnih vlasti u zemlji zahvaćenoj građanskim ratom, nadbiskup San Salvadora Oskar Romero (Óscar Arnulfo Romero y Galdámez). Smrt uticajnog i popularnog borca za reforme i ljudska prava izazvala je dalje zaoštavanje krize.

Oskar Romero i njegovo djelovanje nedovoljno su poznati u Srbiji, iako njegova posvećenost brizi za siromašne – najobespravljenije u društvu – otkrivanje istine o ubistvima i mučenjima u organizaciji ili uz podršku države inspirišu borce protiv nepravde širom svijeta. Srbija, pak, 24. marta ne misli o Romeru, dostojanstvu žrtava, pravu porodica da saznaju šta se desilo njihovim najmilijima, ili bar gdje im se posmrtni ostaci nalaze. Tada mislimo o nama, nepravdi koja je kolektivitetu učinjena, našim stradalima. Kao da je to neki nulti čas kome nije prethodilo ništa, izdvojen iz konteksta, kauzaliteta, oslobođen svake refleksije i potrebe da se neka bazična istina – ili činjenični niz – ustanove i prihvate.

Foto: Srđan Veljović

Govedarica:
Koliko god bila mala i naizgled uzaludna zajednička borba i javno podsjećanje na žrtve kršenja ljudskih prava u Srbiji, vjerujem da nema drugog načina da se ostane čovjekom

LIČNI STAV

Iako je pravo na istinu garantovano različitim odredbama međunarodnog prava, posmatrajmo samo period od ustanovljenja Međunarodnog dana prava na istinu. U tih devet godina pravosuđe u Srbiji, država i društvo jedva da su nešto učinili kako bi doprinijeli saznavanju istine o teškim kršenjima humanitarnog prava tokom ratova devedesetih. Istrage, optužnice, suđenja i presude za ratne zločine počinjene u susjedstvu ukratko se mogu ocijeniti kao izigravanje pravde: glumljenje procesa i varanje pravde ali i žrtava, preživjelih, njihovih porodica. Kontinuirana je to uvreda svih koji se za pravdu i dostojanstvo žrtava bore na različite načine.

Čast mi je biti dijelom grupe posvećenika koji vjeruju da bi 24. marta u Srbiji vrijedilo obilježiti Međunarodni dan prava na istinu o teškim kršenjima ljudskih prava i borbe za dostojanstvo žrtava, da je važno obilježiti Dan ljudskih prava 10. decembra i svaki se dan za njih boriti. Koliko god bila mala i naizgled uzaludna ta zajednička borba i javno podsjećanje na žrtve kršenja ljudskih prava u Srbiji, vjerujem da nema drugog načina da se ostane čovjekom.

Inicijativi mladih za ljudska prava, Nezavisnom društvu novinara Vojvodine i beogradskom forumZFD-u, koji vodim, ove sedmice u posjetu dolazi Aida Šehović, bosanskohercegovačka umjetnica sa američkom adresom. Još jedan od prečutanih datuma u našem društvu, teški srebrenički 11. jul, biće prilika da podsjetimo na istinu da je 8.372 ljudi stradalo u genocidu, za koji je Srbija – Međunarodni sud pravde je tako presudio – mogla učiniti više da ga spriječi kao i da počinioce istrajnije kažnjava. Za oko 1.000 osoba nikakva istina još nije utvrdila, sem da ih nema već 25 godina. Zajedno sa Aidom, pokušaćemo umjetničkom instalacijom učiniti da na četvrt vijeka od počinjenog genocida nađemo prostor za istinu i spomenik pobijenim Srebreničanima u Beogradu. Spomenik ljekovit, a ne opasan...

Ovogodišnja medijska saradnja beogradske organizacije forumZFD i lista Danas

Neprocesuiranjem ratnih zločina žrtvama uskraćena pravda

RETROSPEKTIVA

BEOGRAD // Nastojeći da obrađujemo teme iz oblasti suočavanja sa prošlošću, ratnih zločina i tranzicione pravde o kojima se sve manje govori, a koje su izuzetno značajne, i ove godine u okviru medijskog partnerstva sa dnevnim listom Danas razgovarali smo, pratili i analizirali različite aspekte i gledišta svih koji su govorili za Danas, a koji se smatraju relevantnim, obaveznim i važnim da o ovim temama govore. Mišljenja aktera na političkoj sceni, lična sećanja porodica žrtava, osvrt sa tla Evrope, značajni su u procesu suočavanja sa prošlošću. Naša medijska saradnja ogleda se i u praćenju svih događaja koje organizujemo u zemlji i inostranstvu, a njen najveći doprinos je posvećenost i praćenje stanja i situacije kroz regionalni pristup.

U jeku pregovora između Beograda i Prištine, ali i povodom jedanaestogodišnjice nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, u intervjuu Danasu, koji je tim povodom dao Adriatik Keljendi, kosovski pisac i novinar, navodi se da je trebalo mnogo toga da bude bolje nakon 11 godina od osamostaljenja. Svakako, najvažnije je da dođe do međusobnog priznanja između Kosova i Srbije, jer dok je god to pitanje nerešeno, uvek će biti prostora za nerazumevanje, mržnju i loše odnose, zaključio je Keljendi.

Bivša izvestiteljka Evropskog parlamenta za BiH, Doris Pak, u razgovoru za Danas podelila je svoje stanovište kako vidi trenutnu ulogu Srbije u razvijanju entitetskog odnosa unutar BiH, odnosno putu ka očuvanju državnosti BiH. Ona smatra da je za budućnost Srbije u EU važno da Milorad Dodik razume da su oba entiteta – Republika Srpska i Hrvatsko-Bosanska federacija – izgrađene od strane države BiH – isto kao što je 16 zemalja to učinilo u Nemačkoj. Kao nemačka državljanka, vrlo dobro zna koliko je ovo važno za pomirenje, jer nema gradnje mirne budućnosti među narodima u susjedstvu ukoliko se novim generacijama ne kaže istina.

Značaj važnosti pomirenja, suživota i poštovanja žrtava rata, svoje mesto pronašao je u zbirci „Četiri i po drame“, autora Almira Bašovića, dramskog pisca i profesora na Filozofskom fakultetu i Akademiji sceniskih umjetnosti u Sarajevu, koji je govorio za Danas. Almir za sebe kaže da ga je „rat odredio“, jer je odrastao i školovao se u ratu. On je izražajem kroz zbirku drama na kojoj je radio 15 godina ukazao na stradanja tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije.

U selu Ahmići, u BiH, 15. aprila 1993, Adnan Zec bio je trinaestogodišnji dečak. Preživio je masakr. Ubijeni su mu roditelji i sestra. O tom strašnom zločinu svedočio je u Haškom tribunalu, a svoje lično sećanje ispričao je za Danas. Njegovo mišljenje zasniva se na činjenicama da su oni koji su ratove zagovarali uglavnom osuđeni pred Haškim tribunalom, sudu na kojem je između ostalog dokazan genocid, dokazan zločinački poduhvat, gde je dokazana umešanost država, kao što su Srbija i Hrvatska kao agresori na BiH.

Dvadeset sedam godina je prošlo od maja 1992. godine, kada je crnogorska policija nezakonito uhapsila najmanje 66 civila starosti od 18 do 66 godina koji su u Crnu Goru izbegli od rata u BiH. O ovome kao i o drugim pitanjima vezanim za suočavanje sa ratnom prošlošću Crne Gore, u intervjuu za Danas govorila je Daliborka Uljarević, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje iz Podgorice. Na pitanje kakav je odnos Crne Gore prema ratnim zločinima, Uljarević je objasnila da crnogorske vlasti sistemski rade na uspostavljanju zaborava kad je reč

Vjera Ruljić / forumZFD

o ratnim zločinima koji su se desili na teritoriji Crne Gore ili u kojima su učestvovali crnogorski građani.

Pred dvadeset četvrtu godišnjicu masakra u Srebrenici, Željko Komšić, član Predsedništva BiH u razgovoru za Danas, kazao je da je odnos vlasti u Srbiji prema genocidu u Srebrenici više nego poražavajući, jer vlasti u Srbiji ne pokazuju spremnost da se jasno iskažu po pitanju genocida. A na pitanje, kako gleda na suočavanje sa prošlošću i nasleđem iz ratova devedesetih u državama regiona, Komšić dodaje da mu sve izgleda poput predstave političkih lidera koji nikada nisu iskreno tome pristupili, nego tek po nagovoru međunarodnih zvaničnika.

Milorad Pupovac, predsednik Samostalne demokratske srpske stranke, povodom dvadesetčetvorogodišnjice „Oluje“ za Danas je rekao da na hrvatskoj javnoj sceni dominiraju četiri mesta, četiri figure na mentalnoj mapi nacije. Vukovar kao figura stradanja i žrtve. Oluja kao figura pobjede i pobednika. Bleiburg kao figura stradanja svih stradanja, neka vrsta novovjekog hrvatskog Kosova. Stepinac kao figura pobjede u vjeri. Pupovac između ostalog ističe da su odnosi Srbije i Hrvatske od 2011. loši, i da se nijedna strana ne zalaže da se poprave, već se prema tome odnose kao prema „turskom groblju“.

Prijedorska heroina, Nusreta Sivac, koja je preživela mučenje i seksualno zlostavljanje u jednom od tri logora, u logoru „Omarska“, na teritoriji Prijedora svoju ličnu ispovest ispričala je u razgovoru za Danas. Užasna zlodela, koja je osetila na svojoj koži, sva mučenja koja je preživljavala samo zato jer nije bila srpske nacionalnosti, nikada neće moći da zaboravi, iako o njima govori javno, kada god za to ima prilike, smatrajući da je to njena misija do kraja života.

Crnogorski istoričar, profesor Univerziteta Crne Gore Šerbo Rastoder za Danas je govorio o tome koliko dobrosusedski odnosi imaju važnost u procesu savremenih integracija. Period ratova je iza nas. I to onih najgorih iz kojih su svi izašli kao „pobjednici“, iako su to bili ratovi „unaprijed poraženih“. Umešnost pretvaranja „poraza“ u „pobjede“ je glavna smetnja regionalne saradnje, a istraživanje na takvoj „vještini“ ne vodi nikuda, objasnio je Rastoder.

Povodom godišnjice od „pada Vukovara“, bivša ministarka pravde Republike Hrvatske, Vesna Škare Ožbolt, u intervjuu za Danas navela je da trajan mir među ljudima počiva na dva principa – istini i suočavanju s istinom o tome što se dogodilo i na pravdi – tj. da se svi počinioци zločina kazne, kao opomena budućim generacijama.

Završnicu ove retrospektive obeležio je razgovor sa predsednikom Specijalizovanih veća Kosova, Ekatarinom Trendafilovom, koja je u razgovoru za Danas istakla da prihvatiti odgovornost za zločine počinjene pre 20 godina nije lak zadatak. Zemljama može da bude teško da se suoče sa svojom ratnom prošlošću i da osiguraju da oni koji su počinili teške zločine odgovaraju za njih.